

РУСКЕ ПОСЕСИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ СА ГЛАГОЛОМ *ИМЕТЬ* И ЊИХОВИ СРПСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Сажетак: У раду се даје основна информација о језичким средствима за изражавање предикативне посесивности руским посесивним реченицама са глаголом *иметь*, примери руских реченица и њихови српски еквиваленти.

У првом делу рада прецизније је дефинисана предикативна посесивност и њен однос према атрибутивној и атрибутивно-предикативној посесивности, и дата је радна дефиниција посесивне реченице. Подела посесивних реченица на четири основна типа урађена је на основу формално-граматичког и логичко-семантичког критеријума. Други део рада разматра посесивне реченице 3. типа, тј. реченице са облицима глагола *иметь*, а дају се и српски еквиваленти ових руских реченица. Посебан део рада посвећен је употреби глагола *иметь* у савременом руском језику.

Кључне речи: предикативна посесивност, посесивне реченице, *имати*, *немати*, формално-граматичка структура, логичко-семантичка структура

Руски језик припада језицима типа *бити* (to be), а српски – језицима типа *имати* (to have)¹. Подела језика на ова два типа врши се на основу начина изражавања посесивности – конструкцијама са глаголом *бити* или конструкцијама са глаголом *имати*: *Навео-језици*² су језици у којима се посесивна конструкција гради помоћу прелазног глагола типа *имати* (срп. Ја *имам* књигу), *Esse-језици*³ су језици у којима ова конструкција садржи егзистенцијални глагол *бити* (рус. У меня *есть* книга).

¹ Ова подела не значи да глагол *иметь* у руском језику нимало не учествује у изражавању посесивних односа јер се као посебан тип посесивних реченица у руском језику издвајају посесивне реченице са глаголом *иметь* (3. тип).

² Лат. *habeo* – имати, поседовати.

³ Лат. *esse* – бити.

1. Предикативна посесивност према атрибутивној и атрибутивно-предикативној посесивности

1.1. Посесивност као појмовна категорија

Одредити значење посесивности као једне од универзалних појмовних (логичко-семантичких) категорија језика значи именовати објекат преко његовог односа према неком лицу или предмету (односна номинација). Мотоки Номаћи сматра да је скоро немогуће потпуно прецизно дефинисати посесивност: „Но совершенно точное, исчерпывающее определение посесивности является почти невозможным, так как одна и та же форма посесивной конструкции может иметь различное значение в зависимости от контекста. Этот факт исходит из сложности самого понятия, прежде всего, сложности отношения, связывающего предмет обладания с обладателем в самом широком смысле. Поэтому было бы лучше употребить понятие прототипа посесивности” [Мотоки 2004: 141–142].

С аспекта садржине и форме категорија посесивности се често доводи у везу и преплиће са другим појмовним категоријама: детерминација, предикативност, атрибутивност, локативност, семантичка релативност.

Посесивност ћемо дефинисати као однос (природу тог односа) субјекта посесивности (посесора) и објекта посесивности (посесума). Треба рећи да под субјектом посесивности Маројевић подразумева „лице – биће које је свесно односа припадности и може га изразити језичким средствима, биће чија је генеричка суштина присвајање предмета и појава објективног света, биће које има развијен свој унутрашњи свет. Као резултат персонификације субјекат посесивности може бити натприродно биће, животиња, предмет или појава” [Маројевић 1983: 3]. Објекат посесивности може бити лице, животиња, биљка, део тела, психичка категорија, особина, радња, резултат рада, предмет, територија, временски појам, али и други појмови који су у вези са лицем које означава посесора.

1.2. Језичка средства за изражавање посесивности

У словенским језицима посесивност се изражава лексичким, лексичко-граматичким и граматичким средствима.

Посесивност се може остваривати на нивоу синтагме (атрибутивна посесивност) и на нивоу реченице (атрибутивно-предикативна и предикативна посесивност).

1.3. Атрибутивна посесивност

Атрибутивна посесивност се остварује на ни-воу синтагме: објекат посесивности се одређује указивањем на посесора, тј. у односу на лице коме он припада (*Анина књига, книга Анны*). Синтагме у којима се посесор одре-

ђује указивањем на предмет који њему припада, тј. у односу на објекат посесивности служе за изражавање друге појмовне категорије – квалитативности (нпр.: *девушка с черными волосами, девојка црне косе*).

Основно средство за изражавање атрибутивне посесивности у руском језику је посесивни генитив, док се у српском за изражавање атрибутивне посесивности најчешће користе посесиви (према ранијој терминологији: „посесивни придеви“).

1.4. Атрибутивно-предикативна посесивност

Атрибутивно-предикативна посесивност се остварује на нивоу реченице, али такве реченице нису посесивне: *Платье у нее красиво. Хаљина јој је лепа*. И овде се, као и код атрибутивне посесивности, посесум одређује указивањем на посесора, али је присутан и елемент предикативности, што се може доказати трансформисањем оваквих реченица у посесивне, тј. у реченице са предикативним обликом *есть* („платье, которое у нее есть, красиво“, „(у нее) есть красивое платье“), односно у реченице са глаголом *имати* („хаљина коју она има је лепа“, „(она) има лепу хаљину“).

1.5. Предикативна посесивност

Предикативна посесивност се у руском језику остварује искључиво на нивоу реченице, и такве реченице су само посесивне. Посесивне реченице се, у зависности од начина на који је предикативна посесивност исказана, деле на типове.

Предикативна посесивност у правом и најужем смислу реализује се у посесивним реченицама 1. типа, са глаголом *быть* у функцији предиката (са предикативним облицима *есть* и *нет* у садашњем времену): „За изражавање предикативне посесивности служе конструкције у којима је субјекат посесивности, изражен генитивом са предлогом *и*, локативни члан егзистенцијално-посесивне реченице са личним обликом глагола *быть* у предикату“ [Маројевић 1983: 176]. Генитив са предлогом *у* има функцију логичког субјекта.

И предикативна посесивност може бити неотуђива и отуђива. У посесивним реченицама којима је исказана неотуђива посесивност објекат посесивности (посесум) је најчешће именица која означава родбински однос или део тела. Овај тип посесивних реченица се на српски језик најчешће преводи реченицама са глаголом *имати* у предикату.

У реченици којом се изражава неотуђива предикативна посесивност, предикативни облик *есть* се у одређеним семантичко-синтаксичким условима изоставља. Ти услови су описани у лингвистичкој литератури (нарочито у: Селиверстова 1973: 95–105, в.: Маројевић 1983: 177). Навешћемо пример:

У тебя золотые руки.
Чех Чай 175

Ти имаш златне руке.
Чех Гал 209

Конструкције са придевско-именичком синтагмом у номинативу семантички се приближавају конструкцијама за изражавање атрибутивне и атрибутивно-предикативне посесивности (в. т. 1.3. и т. 1.4. овог одељка). Маројевић наводи следећи пример: у нас с папой совершенно *различные взгляды* [ib.⁴, 17] [Маројевић 1983: 177].

Објекат посесивности могу бити истоврсни граматички субјекти:

Может быть, я и не человек, а только делаю вид, что у меня *есть* **руки** и **ноги**... и **голова** [...].

Чех ТСы 285

Можда ја и нисам човек, него се само претварам да *имам* и **руке**, и **ноге** и **главу** [...].

Чех ТСе 335

У посесивним реченицама којима је исказана отуђива посесивност објекат посесивности је најчешће именица која означава неку ствар или резултат мисаоне активности. И ове посесивне реченице се на српски језик углавном преводе реченицама са глаголом *имати* у предикату:

Слушай, Ламберт, у меня *есть* „**идея**“.

Дост Подр ч3 гб I

Чуј, Ламберте, ја *имам* своју „**идеју**“.

Дост Деч2 197

У зависности од лексичког значења које има, објекат посесивности, који је у руском језику формално најчешће изражен именицом у номинативу у функцији граматичког субјекта, на српски језик се може превести партитивним генитивом који је у функцији директног објекта (ово важи за транзитне глаголе који могу имати семантичко обележје партитивности, типа *имати*, *дати*, *хтети*, *добити*, *купити*, *јести*, *послати* и сл.):

Да, у меня *есть* **деньги**, но ведь я артистка [...].

Чех Чай 174

Да, ја *имам* **новаца**, али ја сам глумица.

Чех Гал 208

1.5.1. Радна дефиниција термина посесивна реченица

Посесивна реченица је реченица у којој је обавезно остварена предикативна посесивност. Са семантичког аспекта издвајају се два типа посесивних реченица:

- a. Реченица којом се исказује шта има субјекат посесивности (тема реченице је субјекат посесивности, тј. посесор, а рема објекат посесивности, тј. посесум): *У Анны есть книга. Она има књигу.*
- b. Реченица којом се исказује коме припада објекат посесивности (тема реченице је објекат посесивности, тј. посесум, а рема субјекат посесивности, тј. посесор): *Книга принадлежит Анне. Књига је Анина.*

⁴ В. Каверин. *Перед зеркалом*. М., 1972.

1.5.2. Подела посесивних реченица на типове

Узевши у обзир како формално-граматички тако и логичко-семантички критеријум, поделили смо посесивне реченице на следеће типове:

1. тип – Посесивне реченице са глаголом *быть*⁵ (са облицима *есть* и *нет*⁶ у садашњем времену);
2. тип – Посесивне реченице са глаголом *быть*⁷ (без облика *есть* и *нет* у садашњем времену);
3. тип – Посесивне реченице са глаголом *иметь*;
4. тип – Посесивне реченице са глаголом *принадлежать*.

Ова подела је радна, а извршена је на основу врсте предиката у посесивној реченици, тачније на основу глаголских облика (и врсте њиховог акцента те присуства или одсуства облика *есть* и *нет*) који представљају предикативно језгро посесивних реченица и којима се изражава однос посесивности (однос између субјекта посесивности и објекта посесивности).

Реченице у којима се изражава предикативна посесивност постоје и у српском језику, али само на семантичком нивоу, док се са формално-граматичког аспекта не може говорити о посесивним реченицама као посебном граматичком типу, те их овде нећемо делити на посебне типове.

2. ПОСЕСИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ СА ГЛАГОЛОМ ИМЕТЬ

2.1. Посесивне реченице са глаголом *иметь* (опште карактеристике) (3. тип)

У руском језику се предикативна посесивност најчешће изражава глаголом *быть*, на основу чега се овај језик сврстава у групу такозваних Е-језика. Ипак, ово не значи да глагол *иметь* не игра баш никакву улогу у изражавању посесивних односа у савременом руском језику.

О глаголу *иметь* у систему средстава за изражавање посесивности писала је А. В. Короткова: „[...] наиболее регулярно он [глагол 'иметь'] участвует в выражении посесивных отношений при неодушевленных субъектах. В отношении человека его употребление уместно при обсуждении какого-то клинического случая либо при попадании в фокус сообщения самого факта обладания. Во всех остальных случаях функционирование глагола 'иметь' зависит от ряда условий (таких, как наличие отрицания, модального слова, причастных и деепричастных оборотов, а также импликация субъекта-по-

⁵ Код посесивних реченица 1. типа на облицима глагола *быть* је главни акценат (в. Маројевић 2006, 43).

⁶ У посесивним реченицама 1. и 2. типа облици глагола *быть* алтернирају са предикативним облицима *есть* и *нет*. Овде се нећемо бавити граматичком природом предикативних облика *есть* и *нет*.

⁷ Код посесивних реченица 2. типа на облицима глагола *быть* је побочни акценат (в. Маројевић 2006, 43).

сессора). Нередки такђе случаи употребления глагола 'иметь' в неполнозначной функции (как во фразеологизмах и в сочетании с существительными в качестве 'морфемы, придающей глагольность')" [Короткова 2008: 15].

Такође би требало напоменути да облик *имеет* представља посебну синтаксичку лексему чији трансформациони опис даје Падучева [в. Падучева 2009: 237–245].

С обзиром на то да су глаголи *иметь* и *имати* прелазни, потребно је истаћи следеће: „Glagol *иметь* u ruskom jeziku se upotrebljava sa objektom u akuzativu u potvrdnoj, a u genitivu u odričnoj rečenici. U srpskom jeziku i u potvrdnoj i u odričnoj rečenici mogu doći akuzativ ili genitiv (tj. njihova upotreba ne zavisi od negacije)” [Marojević 1994: 301].

Формална структура посесивних реченица са глаголом *иметь* подудар се са њиховом семантичком структуром (што није случај са реченицама 1, 2. и 4. типа): граматички субјекат је уједно и логички субјекат, тј. субјекат посесивности (посесор), а граматички објекат одговара логичком објекту, тј. објекту посесивности (посесуму).

2.2. Употреба посесивних реченица са глаголом *иметь*

Употреба посесивних реченица са глаголом *иметь* у савременом руском језику је ограничена. Глагол *иметь* се употребљава:

а) Када субјекат посесивности није лице, већ нешто неживо, предмет, апстрактан појам или за означавање карактеристике предмета:

Мусульманский Восток не имел больше той армии, с которой можно было перейти Дунай.

Црн ПерI 454

Исток, муслимански, није више имао војску, која може Дунав да прелази.

Црњ ДкСI 278

Темишвар был человеческим, а не божьим творением, хотя городские **укрепления** и имели форму звезд.

Црн ПерI 222

Темишвар је био дело људске, а не божије руке, и *састављен од* самих каменитих звезда, утврђења градских.

Црњ ДкСI 32

Објекат посесивности може бити изражен синтагмом чији је главни члан број у акузативу:

[...] почти каждая квартира **имела два выхода.**

Црн ПерI 404

Многе су куће, и *станови*, у том кварту, у то доба, **имали два излаза.**

Црњ ДкСI 225

Реченица може имати два или више посесора који, са формално-граматичког аспекта, у реченици имају функцију истоврсних граматичких субјеката:

Но **беззаботность** Павла и внутренний **покой**, обретенный им после того, как он уехал из Уйгели, *имели* совершенно иные *причины*.

Црн ПерII 227

Безбрижност Павлова, **ведрина**, на души, кад је из Ујхеља пошао, *имали су*, међутим, сасвим друге *разлоге*, него то.

Црњ ДкСII 108

Објекат посесивности може бити изражен двома именицама које, са формално-граматичког аспекта, у реченици имају функцију истоврсних граматичких објеката:

Главенствующее *сословие* всегда *имеет* свою **честь** и свое **исповедание** чести [...].

Дост Подр ч2 г2 II

Водећи *сталез* увек *има* своју **часть** и своје **схватање** части [...].

Дост Деч1 270

б) За означавање праве посесивности, тј. припадности лицу.

Субјекат посесивности је лице, а објекат посесивности конкретан предмет или лице. У српском језику ће еквивалент бити реченица са глаголом *имати*:

[...] **я** *имею письмо*, почти *письмо*, где Ахмакова говорит про тебя [...].

Дост Подр ч3 г9 III

[...] *имам писмо*, готово *писмо*, у коме Ахмакова говори о теби [...].

Дост Млад2 204

[...] *имам писмо*, малтене *писмо*, у којем Ахмакова тебе помиње [...].

Дост Деч2 251

А мне вот всю мою жизнь везет, **я** счастлив, вот *имею* даже *Станислава второй степени* и сам теперь преподаю другим это *ut consecutivum*.

Чех ТСу 299

А **ја** кроз цео живот увек *имам* среће, срећан сам, *имам* чак „*Станислава другог реда*“ и сам сада предајем другима *ut consecutivum*.

Чех ТСе 350

Када је посесивна реченица зависна атрибутивна реченица, субјекат посесивности може бити изражен односном заменицом у номинативу која у реченици врши функцију везничке речи, а формално је граматички субјекат; она упућује на лице које се помиње у главној реченици:

[...] зато раз года в три непременно являлся домой на побывку и останавливался прямо у матери, **которая**, всегда так приходилось, *имела* свою *квартиру*, особую от квартиры Версилова.

Дост Подр ч1 г1 VI

[...] али је зато сваке три године неминувано долазио кући у госте и упутио би се право мајци, **која је**, увек би се десило, *имала* свој *стан*, засебно од стана Версировљевог.

Дост Млад1 19

[...] али је зато једном у две три године обавезно долазио кући накратко и одседао је управо код мајке, **која је**, увек би тако било, *имала* свој *стан* засебно од Версилова.

Дост Деч1 20

Реченица може имати два или више истоврсних граматичких објеката који са логичко-семантичког аспекта представљају компоненте једног посесума:

[...] что он доктор наук, родился в 1950 году, **имеет** еще **брата** и **двух сестер**.
Драш РКз 335

[...] да је рођен 1950, и да *има* још **брата** и **двје сестре**, и да је доктор наука [...].
Драш РКс 259

Када је посесивна реченица зависна атрибутивна реченица, објекат посесивности може бити изражен односном заменицом у акузативу која у реченици врши функцију везничке речи, а формално је граматички објекат; та заменица упућује на именицу која је стварни посесум:

Я хочу те же условия, **которые** *имели* сынки бабки Кристины, эти ваши революционеры и герои [...].
Драш РКз 293

– Хоћу исте услове **какве** *су имали* баба Кристинини *революционари* [...].
Драш РКс 226

в) Када је глагол *иметь* у фокусу информације – када је акценат на самој чињеници поседовања.

Најчешће су то односне зависне реченице. Као једну од основних карактеристика сложене реченице с атрибутивном (и уопште односном) реченицом Ковачевић наводи „двофункционалност њених везничких ријечи: осим конективне (везничке) улоге, те ријечи имају и значење неког реченичног члан[а] зависне атрибушке клаузе (субјекта, објекта, атрибута или адвербијалне одредбе)“ [Ковачевић 1998: 193]. То се најбоље може потврдити на основу следећих примера:

– у атрибутивној реченици (зависна реченица се односи на објекат главне реченице) посесум може бити изражен односном заменицом која је у функцији везничке речи и граматичког објекта:

Да еще построили нам дома, **каких** наш народ никогда не имел!
Црн ПерII 208

При томе је свима њима дала и куће подићи. **Каквих** наша нација никад *није имала!*

Црњ ДкСII 87

Петру присвоили чин лейтенанта, **который** он имел уже давно.
Црн ПерII 266

Петру је дат чин лајтнанта, **који** је давно *имао*.

Црњ ДкСII 151

– у атрибутивној реченици (зависна реченица се односи на субјекат главне реченице) посесор може бити изражен односном заменицом која је у функцији везничке речи и граматичког субјекта:

[...] а засим все те, **которые** никогда не имели акций, да и вообще ничего не имели, то есть все нищие, естественно не захотят участвовать в окислении...

Дост Подр ч2 г1 IV

[...] а затим сви они **који** никад нису имали акција, и који уопште ништа нису имали, то јест сви сиромаси, наравно, неће хтети да учествују у тој оксидацији...

Дост Млад1 212

[...] а затим сви они **који** никада нису имали акција, и који иначе ништа нису имали, то јест сви сиромаси, неће, природно, хтети да учествују у том рђању...

Дост Деч1 261

– у субјекатској реченици (зависна реченица одређује субјекат главне реченице) посесум може бити изражен односном заменицом која је у функцији везничке речи и граматичког објекта:

Исакович в Среме считался богатым человеком, но все, **что он имел**, стоило меньше, чем наряды г-жи Монтенуово, которые она покупала в один сезон.

Црн ПерI 530

Исакович је у Срему важио за богаташа, а све **што је имао**, било је мање него што је, на хаљине, трошила, госпожа Монтенуово.

Црњ ДкСI 360

г) Глагол *иметь* у кондиционалу (потенцијалу).

Посесивни однос, тј. предикативност, може се изразити глаголом *имати* у потенцијалу:

– [Я] Вдовец, – воскликнул он, – в Токае [я'] все **бы имел!**

Црн ПерII 142

Удовац је, каже, без жене, а у Токају **би свега и свачега имао!**

Црњ ДкСII 17

д) Уз негацију.

Посесум је у већини случајева у оба језика изражен генитивом, а негација је потпуна:

[...] но *знакомых я* еще никого **не имел.**

Дост Подр ч2 г6 II

[...] али **нисам имао** још ниједног познаника.

Дост Млад1 282

[...] али *познаника* још **нисам имао.**

Дост Деч1 346

ђ) После модалних речи (најчешће у инфинитиву), у сложеним глаголским предикатима као допуна глаголима *мочь, хотеть*:

А Исакович сидел с таким видом, будто это **не может** к нему **иметь** никакого отношения.

Црн ПерII 20

Међутим, честњејши Исакович је седео, као да **се то**, на њега, **односити** никад **не би могло.**

Црњ ДкСI 381

1 Индиректни говор у оригиналу преводилац је на руски језик превео директним говором, али то не утиче суштински на предмет нашег разматрања: у оригиналу је посесор *он* (васпостављамо га на основу претходне реченице), док је у преводу посесор *я* (такође васпостављен на основу претходне реченице).

[...] каждая *карга* **хочет** жить сто лет, быть молодой, красивой, оголяться и **иметь** *кавалера*.

Црн ПерII 127

Свака *баба* у Вијени **хтела би** да живи сто година, као млада, голишава, лепа, па **да има** *швалера*.

Црњ ДкCI 501

У сложеним предикатима после кратких придева модалног значења:

По законaм природе всякая *жизнь* **должна иметь** *конец*.

Чех Чай 185

По природним законима, сваки *живот* **мора да се заврши**.

Чех Гал 220

У сложеним предикатима после предикатива модалног значења:

Когда в 1728 году сербские коммерсанты в Вене решили, что для поднятия авторитета сербов в стольном граде **необходимо иметь** собственную *церковь*, Деспотович был одним из тех толстосумов, кого выдвинули на роль жертователя.

Црн ПерII 116

Кад су српски комерсанти, у Бечу, године 1728, решили да *Сербство* **треба**, у царствујушћој Вијени, **да има** и онај *углед*, који даје и своја *црква*, Деспотович је био један од оних чија се кеса тражила, у улози добротвора.

Црњ ДкCI 487

Иако је у следећем примеру у руском преводу посесор изостављен, он се на основу оригинала може воспоставити:

[Тебе] **Нельзя иметь** *все!*

Црн ПерII 442

Не мож ти имат *все!*

Црњ ДкCII 346

У наведеном примеру би ова лична заменица у дативу била у функцији индиректног објекта, а са логичко-семантичког аспекта то би био логички субјекат. У оригиналу имамо личну реченицу, двочлану, тј. са оба главна члана. Ова реченица је преведена на руски безличном, тј. једночланом реченицом: *нельзя иметь* је предикат, а *все* – директни објекат.

е) У конструкцијама са глаголским придевима и глаголским прилозима.

Српски еквиваленти руских реченица са глаголским придевима најчешће су зависне атрибутивне реченице са глаголом *имати* у функцији предиката:

Его первая жена, [...] **имевшая** *поклонников* больше, чем он учеников, – любила его [...].

Чех ДВ 201

Његова прва жена [...] **која је имала** *више обожавалаца* него он ученика, волела га је [...].

Чех УВ 239

Руске реченице са глаголским прилозима изузетно могу бити преводни еквиваленти српским реченицама са сложеним глаголским предикатом:

Исакович вдовец и, верно, полагает, что, **имея** *свободное время*, легко научится русскому языку.

Црн ПерII 137

Исакович је удовац, **мисли да** је лако научити руски, **има** за то *времена* [...].

Црњ ДкCII 11

ж) У реченицама са имплицираним логичким субјектом (инфинитивне реченице, личне реченице са изостављеним субјектом, императивне реченице):

[...] зачем **не иметь** *отеля*, открытого дома, не собирать общества, **не иметь** влияния, не жениться?

Дост Подр ч1 г5 III

[...] зашто **да немам** *стан* у хотелу, отворену *кућу*, да не скупљам друштво, **да немам** *утицаја*, да се не женим?

Дост Млад1 93

[...] зашто **не бих имао** свој *апартман*, своју *кућу* у којој ће се скупљати друштво, зашто **да не будем утицајан** и да се не оженим?

Дост Деч1 112

Но **имей** над собою *власть*.

Чех Чай 177

Али **савладај се**.

Чех Гал 211

У случајевима као што су примери које смо навели, у руском језику је једино могуће употребити глагол *иметь*: „Possesivne rečenice (posesivnye predloženiya) sa glagolom *иметь* u ruskom jeziku imaju ograničenu upotrebu: a) Za označavanje prave posesivnosti (kad je subjekat posesivnosti lice, a objekat posesivnosti konkretan predmet ili lice) glagol *иметь* најчешће је у инфинитиву [...]. Kad je potrebno upotrebiti lični oblik dolaze konstrukcije sa glagolom **быть** [...]" [Marojević 1994: 300].

з) Када глагол *иметь* није пунозначан, већ служи као копула (у изразу *иметь место* у значењу *бити*), или у фразеологизмима типа „иметь право“, „иметь в виду“, „иметь смелост“, „иметь честь“ који су у саставу сложеног глаголског предиката, као и у устаљеним спојевима са неким именицама (најчешће се ради о декомпонованом предикату):

1. Израз

иметь право / не иметь права

[...] я **имею право** говорить глупости.
Чех ДВ 237

[...] ја **имам права** да говорим глупости.

Чех УВ 278

Често је синтагма *иметь право* преводни еквивалент за српски глагол *смети*:

Могу ли ја и **имею** ли **право** не подчинити се?

Драш РКз 23

И запитах се, у себи: могу ли и **смијем** ли да се супротставим?

Драш РКс 21

У Ожеговљевом једнотомном речнику руског језика (у редакцији Шведове) наводи се и следеће значење речи *право*: „**З**. Возможность действовать, поступать каким-н. образом. *П. контроля. Иметь п. на что-н. П. требовать что-н.*" [ТСРЯ 2001: 577].

2. Израз

не иметь понятия

Исакович сказал, что он **не имеет** и никогда **не имел понятия** об этих делах.
Црн ПерI 532

Исакович им онда рече да он, о тим стварима, ни **појма нема**, и никад **није имао**.

Црњ ДкСI 362

Често је синтагма *не иметь понятия* преводни еквиваленат за српске глаголе (*не*) *знати*, (*не*) *слутити*, (*не*) *сањати*:

Разумеет се, ни *Юрат*, ни его жена **не имели понятия**, какіе муки претерпел Евлампий [...].

Црн ПерII 168

Ни *Ђурђе*, ни његова жена, **нису**, да-богме, **знали**, муке Евлампіја [...].

Црњ ДкСII 46

У посесивним реченицама 3. типа посесор може бити изостављен, али се лако васпоставља на основу контекста:

[Он] **Не имел понятия**, што Кейзерлинга мало интересуют черногорцы [...].
Црн ПерI 467

Није знао ни то, да Кајзерлингу и није стало, нарочито, до тих Черногораца [...].

Црњ ДкСI 292

У Ожеговљевом једнотомном речнику руског језика (у редакцији Шведове) наводи се и следеће значење речи *понятие*: „**2.** Представление, сведения о чем-н. *Иметь, получить п. о чем-н.* [...] **♦ Понятия не имею** (разг.) – не знаю, не имею представления о ком-чем-н. *Когда уходит поезд? – Понятия не имею.*“ [ТСРЯ 2001: 561].

3. Израз

иметь влияние

[...] *Стебельков*, если знаешь, **имеет** на его дела страшное **влияние**...
Дост Подр ч2 г3 IV

[...] *Стебельков*, ако га знаш, **може** страшно **утицати** на његове послове...
Дост МладI 246

[...] *Стебельков*, ако га знаш, **има** на његове ствари страхан **утицај**...
Дост ДечI 303

4. Израз

иметь значение / не иметь значения

Еј известно, продолжила Текла, што капитан старше ее на двадцать лет, но како *это* **имеет значение**?
Црн ПерI 505

Она зна да је Исакович старији од ње, двадесет година, али *шта* то *мари*?
Црњ ДкСI 331

5. Израз

иметь намерение / не иметь намерения

Я всегда, всегда **имел** это **намерение**, всегда [...].

Дост Подр ч2 г8 II

Одувек, одувек **сам имао** ту **намеру**, одувек [...].

Дост Деч2 35

6. Израз

иметь обыкновение

Юрат **имел обыкновение** поддевать своих невесток, что-де пьяная невестушка лакомый кусок не упустит, но неизменно подчеркивал: «пьяная».

Црн ПерII 31

Ђурђе **је имао обичај** да каже, каткад, на рачун својих снаја, да су пијаној снаши мили и ђеверци, али је и код Ђурђа нагласак био на „пијаној“, а не трезној.

Црњ ДкСI 395

7. Израз

иметь (что) против / не иметь (ничего) против

Во-первых, *вы* **имеете что-то против** Наташи, моей жены, и это я замечаю с самого дня моей свадьбы.

Чех ТСы 294

Прво, *ви* **имате нешто против** Наташе, моје жене, и ја то примећујем од дана своје свадбе.

Чех ТСе 344

8. Израз

иметь мнение

Дочери сенатора Богдановича и Стритцеского и их *мужья* Петр и Юрат **имели**, разумеется, каждый свое собственное **мнение** по поводу того, что рассказывал Павел об этой женщине.

Црн ПерII 43

Ђерка сенатора Богдановича и сенатора Стритцеского, као и *Петар* и *Ђурђе*, **имали су**, дабогме, свако своје **мишљење** о томе, шта Павле о тој жени прича.

Црњ ДкСI 408

9. Израз

иметь доступ

И хотя ныне Божич был развалиной, *он* все же **имел доступ** в общество прежних своих товарищей и знакомых.

Црн ПерII 117

Иако је Божич, сад, био само руина оног Божича, *он је*, у Бечу, још увек, **имао приступа** у друштво својих некадашњих другова и познаника.

Црњ ДкСI 488

10. Израз

иметь успех / не иметь успеха

Он в жизни, говорят, **имел** большой **успех** у женщин, и его дамы избаловали.

Чех ДВ 216

Кажу да **је** у животу **имао** великог **успеха** код жена, оне су га размазиле.

Чех УВ 255

Као што се види у свим наведеним примерима, у српском језику је именица *успех* увек у генитиву (партитивни генитив), док у руском имамо генитив после негације (словенски генитив).

11. Израз

иметь честь

Имею честь с прискорбием заявить, что лошади поданы.

Чех Чай 179

Част ми је да вам са жалошћу јавим да кола чекају.

Чех Гал 213

12. Израз

иметь в виду

Господа, **имейте в виду**, до поезда осталось всего сорок шесть минут!

Чех ВС 361

Господо, *имајте на уму* да је до поласка воза остало само четрдесет шест минута!

Чех Виш 414

13. Израз

иметь дело

Тут *мы* **имеем дело** с вырождением вследствие непосильной борьбы за существование [...].

Чех ДВ 226

Ту је посреди изумирање услед напорне борбе за опстанак [...].

Чех УВ 266

14. Израз

не иметь отношения

Юлиана сказала только, будто они иностранки и ни *она*, ни *сестра* к ним никакого **отношения не имеют**.

Црн ПерII 158

Госпожа Јулијана рекла му је само толико, да су то туђинке, са којима, *она*, и *сестра*, никакве **везе немају**.

Црњ ДкСII 34

15. Израз

не иметь основания

Никто **не имеет основания** отделять дух от материи [...].

Чех Чай 154

Нико **нема основа** да одваја дух од материје [...].

Чех Гал 186

16. Израз

иметь виды

Так называемая *свояченица* явно **имела** на Павла определенные **виды**.

Црн ПерII 156

Она, коју је Вишњењски представљао као своју сваст, **имала је**, очигледно – што се тиче Павла – друге **прохтеве**.

Црњ ДкСII 32

17. Израз

ИМЕТЬ ВОЗМОЖНОСТЬ

Австријски *капитан* **будет иметь возможность** убедиться, что Россия нуждается не в оружейных мастерах и слесарях, а в офицерах [...].

Црн ПерII 305

А аустријски *капетан* **имаће прилике** да увиди да Русији не требају ковачи оружја, нити мајстори, него официри [...].

Црњ ДкСII 195

18. Израз

ИМЕТЬ НАКЛОННОСТЬ

Вы сыты и равнодушны и потому **имеете наклонность** к философии [...].

Чех Чай 162

Ви сте сити и равнодушни и зато **сте склони** филозофији [...].

Чех Гал 195

19. Израз

ИМЕТЬ ПОДЛОСТЬ

Я **имел подлость** убить сегодня эту чайку.

Чех Чай 165

Учинио сам подлост... убио сам овога галеба.

Чех Гал 198

20. Израз

ИМЕТЬ ВИД

Войницкий (выходит из дому; он выспался после завтрака и **имеет** помятый **вид**; садится на скамью, поправляет свой щегольской галстук).

Чех ДВ 199

ВОЈНИЦКИ (излази из куће; он се наспавао после доручка и **има** бунован **изглед**; седа на клупу, намешта своју елегантну машну).

Чех УВ 236

21. Израз

ИМЕТЬ ГЛУПОСТЬ

До сих пор *я* **имел глупость** думать, что это имяние принадлежит Соне.

Чех ДВ 231

Досад **сам био глуп** и мислио да ово имање припада Соњи.

Чех УВ 271

22. Израз

ИМЕТЬ ВОЛЮ И ХАРАКТЕР

Но *я* **имею волю и характер**, а уличная наука есть наука, как и всякая, она дается упорству, вниманию и способностям.

Дост Подр ч1 г5 II

Али *ја* **имам вољу и карактер**, а улична наука је наука као и свака друга, постиже се упорношћу, пажњом и способностима.

Дост Млад1 86

Али *ја* **имам вољу и карактер**, а улична наука је наука као и свака друга и она иде ономе ко је упоран, пажљив и способан.

Дост Деч1 103

У грађи је посведочена копулативна веза само ова два појма, а иначе је могуће наведени списак проширити другим појмовима.

и) када глагол *иметь* има модално значење:

Я еще **имею** сказать...

Чех ТСы 294

Имам још нешто да кажем...

Чех ТСе 344

2.3. Посесивно-егзистенцијалне реченице са глаголом *иметься*

На граници између посесивних и егзистенцијалних реченица налазе се руске реченице са глаголом *иметься*.

У Ожеговљевом једнотомном речнику руског језика (у редакцији Шведове) наводе се два значења глагола *иметься*: „**1.** Находиться, быть в наличии, иметь место. *Препятствий не имеется. Имеются новые сведения. Имеются недостатки.* **2.** Находиться в качестве чьей-н. Собственности, принадлежности. *У хозяина имеются запасы. Денег на покупку не имеется*“ [ТСРЯ 2001: 245].

У анализираном корпусу посведочени су бројни примери реченица са глаголом *иметься* од којих овде наводимо један:

Лиза уверяет о какой-то развязке „вечной истории“ и о том, что у мамы о нем **имеются** некоторые сведения, и уже позднейшие [...].

Дост Подр ч3 г9 III

[...] Лиза прича о неком завршетку „вечите историје“ и о томе да **мама има** о њему неке *вести*, и то најновије [...].

Дост Млад2 202

[...] Лиза прича о некаквом расплету „вечите приче“ и о томе како је **мама** о њему нешто *сазнала*, и то скорашње [...].

Дост Деч2 248

Посебно треба истаћи реченице са глаголским придевима. Руске конструкције са глаголским придевима могу бити преводни еквиваленти за српске зависне реченице са глаголом *имати* у функцији предиката:

[...] изучал он также и карты перевалов на Карпатах, **имевшиеся** у Вишне-вского.

Црн ПерII 147

[...] а проучавао је и *цртеже* превоја Карпата, **које је** Вишњевски **имао**.

Црњ ДкCII 23

Прелазни карактер конструкција са овим глаголом могао би се прокоментарисати на следећи начин: руске реченице са глаголом *иметься* јесу егзистенцијалне реченице, а у контексту добијају посесивно значење. Ове реченице се на српски језик најчешће преводе реченицама са глаголом *имати*.

Извори

- Дост Подр – Ф. М. Достоевский. *Подросток*.
http://az.lib.ru/d/dostoewskij_f_m/text_0090.shtml [10.07.2011]
- Дост Млад1 – Ф. М. Достојејевски. *Младић*. књ. 1. Превео Милош Ивковић. Издавачка радна организација „Рад“. Београд, 1981.
- Дост Млад2 – Ф. М. Достојејевски. *Младић*. књ. 2. Превео Милош Ивковић. Издавачка радна организација „Рад“. Београд, 1981.
- Дост Деч1 – Ф. М. Достојејевски. *Дечко*. књ. 1. Превели Милена и Радмило Маројевић. Београд: Српски фонд словенске писмености и словенских култура. Горњи Милановац; Дечје новине. Москва: Радуга. 1992. (штампано у Москви).
- Дост Деч2 – Ф. М. Достојејевски. *Дечко*. књ. 2. Превели Милена и Радмило Маројевић. Београд: Српски фонд словенске писмености и словенских култура. Горњи Милановац; Дечје новине. Москва: Радуга. 1992. (штампано у Москви).
- Драш РКз – В. Драшковић. *Руски конзул*. Српска реч. [Београд.] 2000.
- Драш РКс – В. Драшкович. *Русский консул*. Перевел с сербског Илья Числов. Сербское слово. Белград. 2004.
- Црњ ДкС1 – М. Црњански. *Друга књига Сеоба I*. ЗУНС. Београд. 2002.
- Црњ ДкСII – М. Црњански. *Друга књига Сеоба II*. ЗУНС. Београд. 2002.
- Црн ПерI – М. Црњанский. *Переселение I*. Перевод с сербскохорватског И. Дорбы. Художественная литература. М. 1978.
- Црн ПерII – М. Црњанский. *Переселение II*. Перевод с сербскохорватског И. Дорбы. Художественная литература. М. 1978.
- Чех Чай – А. П. Чехов. Собрание сочинений в восьми томах. Том 7. *Чайка*. Библиотека «Огонек». Издательство «Правда». Москва. 1970.
- Чех ТСы – А. П. Чехов. Собрание сочинений в восьми томах. Том 7. *Три сестры*. Библиотека «Огонек». Издательство «Правда». Москва. 1970.
- Чех ДВ – А. П. Чехов. Собрание сочинений в восьми томах. Том 7. *Дядя Ваня*. Библиотека «Огонек». Издательство «Правда». Москва. 1970.
- Чех Гал – А. П. Чехов. Сабрана дела. Књига десета. Дrame. *Галев*. Превео Кирил Тарановски. НОЛИТ. Београд. [1981.]
- Чех ТСе – А. П. Чехов. Сабрана дела. Књига десета. Дrame. *Три сестре*. Превео Кирил Тарановски. НОЛИТ. Београд. [1981.]
- Чех УВ – А. П. Чехов. Сабрана дела. Књига десета. Дrame. *Ујка Вања*. Превео Кирил Тарановски. НОЛИТ. Београд. [1981.]

Литература

- Ковачевић 1998: М. Ковачевић, *Синтакса сложене реченице у српском језику*, Београд: Рашка школа, Србиње: Српско просвјетно и културно друштво Просвјета.
- Маројевић 1983: Р. Маројевић, *Посесивне категорије у руском језику. (У своме историјском развоју и данас)*, Београд: Филолошки факултет београдског универзитета.

- Marojević 1994: R. Marojević, *Gramatika ruskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Маројевић 2006: Радмило Маројевић, Граматичка функција побочних акцената у руском језику, Београд: *Српски језик*, број 11/1–2, година XI, 37–50.
- Мотоки 2004: Мотоки Номати, Проект по истраживању категорије посесивности руског језика у сопостављењу са српским (проблематика, подаци и перспектива), *Проекти по сопостављивом истраживању руског и других језика (сборник доклада)*, Београд: Славистичко друштво Србије, 141–148.
- Падучева 2009: Е. В. Падучева, *О семантици синтаксиса: Материјали к трансформационој граматици руског језика*, Издање 3-е, М.: Книжни дом «ЛИБРОКОМ».
- Селиверстова 1973: О. Н. Селиверстова, *Семантички анализ екзистенцијалних и посесивних конструкција у енглеском језику*, Категорије бытия и обладања у језику, М.
- Стевановић 1986: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнोजезичка норма)*. II Синтакса, Четврто издање, Београд: Научна књига.
- ТСРЯ 2001: *Толковий словарь русского языка*, С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова, Издање 4-е, допуњено, М.

Маја Вельковић

РУССКИЕ ПОСЕССИВНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ С ГЛАГОЛОМ ИМЕТЬ И ИХ СЕРБСКИЕ ЭКВИВАЛЕНТЫ

Резюме: В настоящей статье дается основная информация о языковых средствах для выражения предикативной посесивности русскими посессивными предложениями с глаголом *иметь*, примеры русских предложений и их сербские эквиваленты.

В первой части работы дано как определение предикативной посесивности и ее связь с атрибутивной и атрибутивно-предикативной посесивности, так и рабочее определение посессивного предложения. Посессивные предложения подразделяются на четыре основных типа как на основании формально-грамматического, так и на основании логико-семантического критерия.

Во второй части рассматриваются посессивные предложения 3-его типа, т.е. предложения с формами глагола *иметь*, а также сербские эквиваленты этих русских предложений.